

Література

1. Бюджетна політика у контексті соціально-економічного розвитку України. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: [у 6 т.] / [голов. редкол. М.Я. Азаров (голова) та ін.] – К.: НДФІ, 2004. – Т.4, 2004.– 368с.
2. Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетування / І. В. Запатріна //Фінанси України.- 2006.- №10 – С. 156-178.
3. Крупка М. Програмно-цільовий метод бюджетування в Україні / М. Крупка // Вісник Львівського університету. - Сер.: Економічна. - Львів : Вид-во ЛНУ ім . Івана Франка. - 2009. - Вип. 41. - С. 16-34.
4. Лютий І., Савич Л. Суперечності планування видаткової частини державного бюджету України//Формування ринкової економіки в Україні. 2009. Вип. 19. С. 81–87
5. Наказ Міністерства фінансів України від 09.07.2010 р. № 679 «Про деякі питання проведення експерименту по запровадженню програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»
6. Сунцова О. О.Місцеві фінанси: навч. Посіб .– К.: Центр учбової літератури, 2010. — 488 с.
7. Ярошевич Н. Б., Матвіщин В.Є. Етапи впровадженні програмно-цільового методу в Україні//Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Вип. 21.18

Ігнатова О.А.

ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ У СКЛАДІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Місце фінансів домогосподарств у складі фінансової системи залежить від ознак, які покладено в основу розмежування сфер і ланок фінансової системи. Фінанси домогосподарств виділяють:

– в окрему сферу фінансової системи, якщо за основу побудови фінансової системи взято рівень економічної системи та сукупність певних ознак функціонування;

– як складову у сфері децентралізованих фінансів, якщо за основу розмежування приймається рівень управління.

Крім того, будучи складовою фінансової системи, фінанси домогосподарств через непереривні вхідні та вихідні грошові потоки тісно пов'язані з іншими сферами фінансової системи:

– зі сферою державних фінансів – через сплату податків, зборів, різних платежів, а натомість - отримання різних видів трансфертів, заробітної плати для державних службовців і працівників державних підприємств та установ;

– зі сферою недержавних підприємств та організацій – через отримання заробітної плати й сплату вартості товарів та послуг;

- зі сферою страхування – через сплату страхових платежів та отримання страхового відшкодування;
- зі сферою фінансового ринку – через отримання кредитів та сплату відсотків за їх користування, розміщення депозитів та інвестування грошових коштів у цінні папери тощо.

Фінанси домогосподарств є одним з елементів фінансової системи держави, проте мають свої особливості, які відрізняють їх від інших елементів системи. Специфіка фінансів домогосподарств визначена тим, що ця сфера фінансових відносин найменш регламентована державою. Дійсно, процес створення та витрачання централізованих грошових фондів, таких, наприклад, як державний бюджет, знаходиться під суворим державним контролем. Процес формування грошових фондів підприємства також певною мірою визначається державою (вимоги до мінімального розміру статутного капіталу, система оподаткування, регламентація порядку розрахунку амортизаційних відрахувань і деяких інших елементів собівартості тощо). Домогосподарство самостійно вирішує необхідність та спосіб формування грошових фондів, їх величину та цільове призначення, про час їх використання. Іншими словами, в умовах ринкової економіки держава не має інструментів прямого впливу на процес розподілу доходу домогосподарств.

Разом з тим держава здатна впливати на загальну величину доходу, який реально має в своєму розпорядженні домогосподарство. Реальні доходи домогосподарств утворюються в результаті багатократного розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту в процесі реалізації фінансових стосунків домогосподарств та держави. Підвищення ставок податків, що виплачуються фізичними особами, веде до скорочення їхнього реального доходу. Разом з тим фінансові ресурси, мобілізовані за допомогою збору податків, прямують через бюджет в сферу охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, в результаті рівень реальних доходів домашніх господарств зростає. Надзвичайно актуальною проблемою для України є формування значною частиною населення свого життєвого рівня через механізми так званого “тіньового” сектора економіки. Саме в ньому економічно активні члени українського суспільства дістають достойне визнання своїх талантів і наполегливої праці. За твердженням українських учених, “тіньова діяльність спричиняє понад 43 % загальної нерівності, а заробітна плата – менше 23 %, чистий дохід від особистого підсобного господарства – 11 %” [1]. Важливою проблемою, пов'язаною з доходами працюючого населення, продовжує залишатися додаткова зайнятість, яка часто не має нічого спільного з професією та кваліфікацією, а в 97 % випадків є незареєстрованою. Узагалі ж, за даними обстежень робочої сили, не за фахом працюють 70 % осіб із вищою освітою у сфері фізичних, математичних і технічних наук, 46 % – біологічних, агрономічних і медичних наук, 76 % – прикладних наук і техніки [2]. В останні роки одним із важливих факторів збільшення доходів домогосподарств (особливо західних областей України) стала трудова міграція за кордон. Заробітки трудових мігрантів витрачаються, насамперед, на поліпшення житлових умов, освіти, медичне обслуговування, придбання автомобілів, складної побутової техніки. Тобто кошти в основному витрачаються на споживання. Проте, на жаль, інвестиційний потенціал величезних коштів, зароблених за кордоном, в Україні практично не використовується.

Сьогодні, мабуть, однією з найгостріших соціально-економічних проблем України, що не дозволяє країні гідно розвиватися в умовах глобальної конкуренції, є низький рівень масового інвестування. Значна кількість вільних коштів у

українських громадян, з одного боку, й гостра потреба в цих засобах у підприємств реального сектору економіки – з іншого, потребують пошуку способів залучення коштів населення країни, створення ефективного інституту фінансового посередництва в організації інвестиційного процесу.

Домогосподарства являють собою носії інвестиційних ресурсів у економіці. Їх основою є фінансові рішення, що приймаються домашніми господарствами за умов формування заощаджень – обрання інструментів накопичення.

Відсутність інвестиційного інтересу домашнього господарства до цих інвестиційних інститутів можна пояснити такими причинами.

По-перше, рівень доходів населення залишається невисоким, кількість бідних громадян залишається значною (за даними Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, до категорії бідних в 2010 р. належить кожна третя родина [2]; відповідно дослідженням Research&Branding Group [1], 53% домогосподарств в 2009р. використовували стратегію «споживання» й 42% – стратегію «заощадження»).

По-друге, залишаються велика частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму, сильна галузева та регіональна диференціація доходів населення, високий рівень концентрації доходів (близько 28% українців мають доходи нижчі встановленого прожиткового мінімуму [3]; за даними журналу «Фокус» [4], сумарна вартість активів 20 найбагатших українців в 2010 р. дорівнювала дохідній частині українського держбюджету за 2009р., в той час як вартість активів 300 найбагатших – лише 166%).

По-третє, значний вплив на фінансову поведінку має високий рівень тіньової економіки, прихованих доходів підприємницької діяльності, корупція.

По-четверте, важливим чинником фінансового вибору населення є недостатній рівень розвитку фінансового ринку, що характеризується як обмеженістю фінансових продуктів, так і відсутністю необхідних норм, правил, інститутів (захист прав власності, відкритість та достовірність інформації, регуляторна політика тощо), що, в свою чергу, обумовлює відсутність довіри до фінансових інститутів та нерозвиненість інвестиційної стратегії домогосподарств.

По-п'яте, проблемою нормоутворення фінансової поведінки вітчизняних домогосподарств є відсутність належної державної політики щодо захисту учасників фінансової взаємодії, забезпечення соціально-економічної та політичної стабільності в суспільстві.

Отже, домогосподарства є одним із основних суб'єктів економічної діяльності в суспільстві. Виступаючи складовою фінансової системи, фінанси домогосподарств через неперервні вхідні та вихідні грошові потоки тісно пов'язані з іншими сферами фінансової системи. Однією з найгостріших соціально-економічних проблем України є низький рівень масового інвестування. Забезпечення цільового інвестиційного використання фінансових ресурсів населення (у тому числі їх депозитів) фінансовими інститутами можливе за рахунок державного стимулювання даних суб'єктів у випадку здійснення ними прямого інвестування власних фінансових ресурсів, інвестиційного кредитування нефінансових корпорацій та цільового інвестування коштів населення. В ситуації високого рівня тіньових доходів населення в Україні необхідно створити такі фіскальні умови діяльності економічних суб'єктів, які, не зменшуючи, а навпаки, підсилюючи їхню економічну активність, забезпечать максимум вигод від роботи в легальному секторі працедавцям, найманим робітникам і самозанятим громадянам.

Література

1. Касьян М. Модели финансового поведения украинцев: рациональность или эмоции? // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rb.com.ua.rus/projects/uacrisis/5212/>.
2. . Кожна третя родина в Україні бідна – дослідження. // Українська правда. – 25.08.2010. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.life.pravda.com.ua > problem/4c74e5dl5058e/](http://www.life.pravda.com.ua/problem/4c74e5dl5058e/).
3. Економічна теорія : навч. посіб. / [В. О. Білик, О. І. Гойчук, Г. А. Орехівський, Т. І. Побережець та ін.]; за ред. В. О. Білика, П. Т. Саблука; 4-е вид., перероб. та доп. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 560 с.
4. Суммарная стоимость активов 20 самых богатых украинцев равна доходной части украинского госбюджета за 2009 год. // Фокус. – 09.04.2010.

Ковалев В.Н., Лысенко С.Н., Атаева Е.А.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ КАК ФОРМА ВЫРАЖЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА

Аннотация. Статья раскрывает методологический подход к оценке стоимости интеллектуальной собственности как продукта функционирования интеллектуального капитала в структуре человеческого капитала в среднегодовом исчислении. Рассмотрены также методы расчета стоимости человеческого капитала по трем этапам его формирования и методы расчета экономической эффективности для собственников интеллектуального и физического капитала.

Ключевые слова: человеческий и интеллектуальный капитал, интеллектуальная собственность, затраты, капитализация, эффект, производственные отношения.

Анотация. Стаття розкриває методологічний підхід до оцінки вартості інтелектуальної власності як продукту функціонування інтелектуального капіталу в структурі людського капіталу в середньорічному обчисленні. Розглянуті також методи розрахунку вартості людського капіталу за трьома етапами його формування та методи розрахунку економічної ефективності для власників інтелектуального і фізичного капіталу.

Ключові слова: людський і інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність, витрати, капіталізація, ефект, виробничі відносини.

Annotation. The article exposes the methodological going near the estimation of cost of intellectual property as a product of functioning of intellectual capital in a human capital structure in an average annual calculation. The methods of calculation of cost of human capital on three stages of his forming and methods of calculation of economic efficiency are considered also for the owners of intellectual and physical capital.

Key words: human and intellectual capital, intellectual property, expenses, capitalization, effect, productive relations.

Постановка проблеми. Одной из основных задач современного рыночного производства в Украине является инвестиционно-инновационное развитие экономики регионов. При этом немаловажная роль отведена инвестициям в инновационное совершенствование не только физического капитала, но, и повыше-